

УДК 37.014

Круківська Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри природничих та соціально-гуманітарних
дисциплін Житомирського інституту медсестринства
E-mail: alexvoz@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ І НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

У статті йдеться про особливості інтеграції традиційних і новітніх технологій навчання як підґрунтя інтенсифікації підготовки педагогічних і науково-педагогічних кадрів. Доведено, що такий підхід передбачає цілісний й комплексний розгляд зазначеного процесу у напрямку формування особистості, громадянина і фахівця. Проаналізовано інноваційні процеси у вищій школі.

Ключові слова: інтеграція, інновації, інноваційна позиція, професійна підготовка, підготовки педагогічних і науково-педагогічних кадрів.

У законі України «Про освіту» зазначається: «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями». У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» наголошується, що «головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку самореалізації кожної особистості як громадянина України, формувати покоління здатні навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства». Отже, в державних освітніх документах йдеться про цілісний розвиток: 1) гармонійної особистості як трансцендентного суб'єкта; 2) громадянина як патріотичного суб'єкта; 3) компетентного фахівця як суб'єкта діяльності [2].

Такий підхід передбачає цілісний й комплексний розгляд зазначеного процесу (С.У Гончаренко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, Н.Г. Ничкало, Л.Б. Лукьянова, Г.Г. Філіпчук та ін.), у напрямі формування особистості, громадянина і фахівця, який має досліджуватися у площині загальних методологічних принципів вивчення й аналізу особистісної, ціннісно-ідеологічної і діяльнісної життєвих сфер людини. На цій основі формулюється комплексна, синергетична за своєю сутністю мета неперервного розвитку людини, зокрема і фахівця-професіонала, що виявляє метакомплексний характер сучасного педагогічного дослідження.

Останнє передбачає залучення гуманітарних, природничих наук та шляхів дослідження проблеми неперервного розвитку людини (як особистості, професіонала і громадянина), що в ідеалі має поєднувати у загальному дослідницькому просторі фундаментальні та прикладні науки, науково-теоретичні стратегії пізнання світу, знаннево-фактологічний і морально-ціннісний аспекти педагогічної реальності, навчання та виховання.

Виникає потреба в інноваційній трансформації сучасної освіти XXI століття, що охоплює провідні концепції: традиційну (оволодіння базовими знаннями, вміннями і навичками; вивчення і засвоєння академічних знань), раціоналістичну (опора на знання як упорядковану сукупність об'єктивних фактів на основі створення ефективної інноваційної технології) та гуманістичну (необхідна умова для особистісного самовираження, самоствердження людини, можливість найбільш повно й адекватно відповідати природі людського «Я»).

Активізація сучасного інноваційного руху в Україні сприяє становленню авторських шкіл інноваційного типу (М.М. Гузика, О.А. Захаренка, А.І. Сологуба, М. Чумарної та ін.), діяльність яких спрямована на формування якісно нових, альтернативних концепцій і педагогічних систем. Інновації у вищій школі передбачають: а) створення електронної бази даних про інновації у вищій освіті, організацію науково-дослідницьких (фундаментальних і прикладних) та навчально-методичних робіт з проблем професійної освіти; б) вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері; в) організацію і проведення конференцій, семінарів і тренінгових курсів з інноваційних методик викладання гуманітарних та природничо-математичних дисциплін.

Сьогодні у ВНЗ України широко використовується рейтингова система контролю організації навчального процесу й оцінки знань студентів. Головна мета впровадження рейтингової системи оцінювання знань студентів – підвищення якості навчання шляхом активізації навчальної діяльності, стимулювання активної самостійної роботи студентів, підвищення об'єктивності оцінки знань, виявлення індивідуальних здібностей студентів, а також створення сприятливих умов для здорової конкуренції, спрямованої на здобуття більш високого рейтингу групи, спеціальності, факультету. Така система дає можливість розпочати впровадження кредитно-модульної системи, як того вимагає Болонський процес [6]. Водночас здійснюється розробка авторських курсів нового покоління, які можуть бути застосовані до індивідуального навчання обдарованих студентів, а у подальшому, за умов наявності матеріальної бази, для широкого використання у навчальному процесі. Інтеграція вищої школи України до загальноєвропейського освітнього простору пов'язана з проблемами реформування системи підготовки кадрів згідно з міжнародними вимогами. Ураховуючи зростання обсягів інформації з багатьох галузей науки, техніки та технології, кардинальних змін у соціальній сфері, висунення високих професійних вимог до

майбутніх педагогів необхідно інтенсифікувати процес навчання, створити умови для підготовки висококваліфікованих учительських кадрів, використовуючи новітні технології і методики навчання.

У багатьох зарубіжних навчальних закладах останнім часом з'явилися так звані гібридні курси (hybrid courses). Це специфічна форма поєднання очного і дистанційного навчання, за якої окремі курси студент самостійно вивчає в електронному форматі, що не виключає його безпосередніх контактів з викладачем. Інтегрування дистанційного навчання в очне спирається на нове трактування змісту поняття «дистанціювання студента від викладача», в якому підкреслюється не фізичний, а педагогічний аспект феномена дистанціювання. Останнє тлумачиться як можливість забезпечення за допомогою дистанціювання студента від викладача його більшої автономності, що дозволяє суттєво покращити організацію самостійної роботи.

Інформаційно-аналітична система дистанційної освіти являє собою навчальний комплекс, в якому об'єднано переваги практично всіх форм викладання навчального матеріалу – підручника; навчального посібника для самостійного вивчення матеріалу; конспекту лекцій; методів, посібників до практичних занять, лабораторних робіт та курсового проектування; довідкової літератури. Це – дві підсистеми: 1) мультимедійний комплекс теоретичного матеріалу, практичних занять, лабораторних робіт і вирішення проблем у прикладному програмуванні; 2) інформаційна система аналізу процесу навчання і ступеня засвоєння матеріалу. Такий навчальний комплекс містить систему контролю й аналізу процесу навчання з відповідною оцінкою рівня засвоєння матеріалу і підготовкою методичних рекомендацій щодо організації навчання. У ньому передбачено багаторівневе тестування з усіх видів навчання

До змісту цілісного курсу дистанційного навчання може входити набір модульних блоків з окремих розділів, що мають свій рейтинг і впливають на підсумкову оцінку знань студентів. Кожна дидактична одиниця може вміщувати: інформаційний блок – теоретичну складову, розроблену на основі гіпертекстових технологій, статичного та динамічного графічного матеріалу; задачі для самостійного розв'язання; контрольні питання; тестові завдання. Разом з тим підкреслимо, що головним інноваційним потенціалом будь-якої країни та її регіонів є спеціалісти у галузі освіти і передусім педагоги. Саме педагоги, на думку Н.В. Кузьміної, знаходять в основі всіх професій, працюють з учнями на всіх освітніх маршрутах, забезпечуючи неперервність освіти впродовж усієї життєвої траєкторії і створюють умови для функціонування «соціального ліфту». Світова тенденція підвищення потенціалу спеціалістів освіти пояснюється переміщенням конкуренції держав у сучасному світі в сферу освіти. Конкурентноздатними стають країни, спеціалісти управління яких усвідомлюють потреби своїх держав. Спеціалісти освіти є одною із ланок спеціалістів управління державою,

оскільки управляють процесами формування людського потенціалу, використовуючи при цьому переваги національних систем освіти [3].

Болонський процес розвивається, насамперед, у межах вищої професійної освіти, оскільки є проявом європейської ідеології, що ґрунтується на прагматичному базисі. Цінність Болонського процесу полягає: в ідеї узгодженості якості освіти з потребами суспільства і можливостями науково-технічного прогресу; у створенні Європейської Асоціації Гарантії Якості у вищій освіті, «Стандартах і рекомендаціях якості вищої освіти в Європейському просторі, що передбачає обґрунтування і доведення переваг національних систем освіти.

Педагоги – головні відповідальні за якість створюваних духовних продуктів в особистісних новоутвореннях випускників загальноосвітніх і вищих освітніх закладів на конкретних етапах освітніх маршрутів. Вони мають професійну підготовку, яку отримали в педагогічних або класичних університетах з відповідних навчальних предметів, що вивчаються на основі офіційно визнаних фундаментальних наук. Водночас професійна педагогіка – галузь педагогічної науки, яка розглядає закономірності професійного зростання, зміст, форми і методи підготовки фахівців у системі початкової, середньої і вищої професійної освіти. Педагогіка вищої професійної освіти – це галузь професійної педагогіки, яка вивчає закономірності професійного зростання, зміст, форми і методи підготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів [4, с. 5]. Професійно-педагогічна освіта являє собою систему підготовки педагогічних кадрів для загальноосвітньої школи та інших навчально-виховних закладів у педагогічних університетах та інститутах, педагогічних коледжах, університетах; у широкому розумінні підготовка педагогічних і науково-педагогічних кадрів для навчальних закладів усіх типів, включаючи професійно-технічні, середні спеціальні й вищі; сукупність знань, здобутих у результаті підготовки [2].

Така освіта спрямовується на підготовку педагогів з високим рівнем професійної компетентності, що ґрунтується на новітніх досягненнях психолого-педагогічних наук, сучасних спеціальних знаннях певної галузі виробництва; з високим рівнем педагогічної компетентності, критичного мислення, здатності застосовувати наукові надбання на практиці; здатності запроваджувати цінності демократичної правової держави [6]. Професійно-педагогічна освіта має бути гуманістично спрямованою, тобто реалізувати ідеї гуманізму: вільний всебічний розвиток особистістю своїх здібностей, потреб та інтересів (самоактуалізація особистості); орієнтацію особистості на усвідомлений і відповідальний вибір значимих для себе знань, поведінки, вчинків у різноманітних життєвих ситуаціях.

Водночас педагогічна освіта спрямована на формування нових життєвих установок особистості, професійну підготовку сучасної генерації педагогічних кадрів, морально вихованих, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуації вибору, прогнозувати їх можливі

наслідки, що здатні до співробітництва і яким притаманна мобільність, динамізм, конструктивність, розвинене почуття відповідальності за долю країни та її молодого покоління. В умовах інтеграції та демократизації вищої освіти суттєво зростає роль університетської освіти. Університет завжди був центром наукової, освітньої і просвітницької діяльності, яка має загальнокультурне значення як для окремого регіону, так і для країни в цілому. Для прикладу, в структуру Житомирського державного університету імені Івана Франка входять 3 навчально-наукових інститути 6 факультетів, 35 кафедр, понад 20 науково-дослідних центрів, лабораторій, наукових шкіл, навчально-наукові-виробничі комплекси, наукові товариства і професійні об'єднання тощо. Діяльність університету ґрунтується на принципах: взаємозв'язку науки і практики в процесі підготовки спеціалістів, наступності між рівнями освіти, громадської спрямованості виховання, високої духовності університетського життя. Модернізація системи вищої освіти в Україні характеризується поєднанням традицій, що склалися у вітчизняній вищій школі, з новими ідеями, що пов'язані із входженням України в європейський та світовий освітній простір. Для системи університетської освіти характерні сучасні інноваційні тенденції: орієнтація на європейські та світові освітні стандарти, розвиток багаторівневої освітньої системи, потужне збагачення ВНЗ сучасними інформаційними технологіями, широке включення в систему Internet, розвиток інноваційних технологій навчання, створення університетських комплексів, поширення дослідницько-експериментальної роботи з апробації нових навчальних планів, створення авторських підручників, посібників, навчального забезпечення, розробка освітніх стандартів, нових структур управління тощо [1].

Отже, вищі навчальні заклади можуть вважатися інноваційними, якщо університет являє собою науково-освітній мегаполіс і виступає як центр науки, освіти, культури; основні принципи розвитку освіти у виші передбачають зв'язок науки і практики, спадкоємність між рівнями освіти, громадянське виховання, інтелігентність, духовність університетського життя; навчально-виховний процес будується з урахуванням глобалізаційних та євроінтеграційних процесів; ґрунтується на принципі природовідповідності; педагогічна система еволюціонує в гуманістичному напрямку; поєднуються традиційні педагогічні напрацювання із сучасними інноваціями; навчальна робота органічно поєднуються з науково-дослідною; збагачення навчання сучасними технологіями; університетизація вищої освіти; самофінансування; оновлення змісту з урахуванням вимог світових стандартів спрямований на саморозвиток вищої школи; розробка нового покоління варіативних підручників і навчальних посібників, орієнтованих на цінності вітчизняної та світової культури, сучасного демократичного суспільства; працює в режимі розвитку та випередження.

Важливу роль в оновленні навчального процесу відіграє керівництво вищого навчального закладу, викладачі як безпосередні носії новаторських підходів. Попри розмаїття технологій навчання:

дидактичних, комп'ютерних, проблемних, модульно-розвивальних, кредитно-модульних та інших, реалізація провідних педагогічних функцій залишається за викладачем. Серед пріоритетних напрямів державної політики в контексті інтеграції вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітнього простору визначено проблеми постійного підвищення якості освіти, модернізації її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розробка та впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій. За орієнтир береться теоретична модель «інноваційної людини», випробувана у світі. Інноваційна людина – особистість такого соціально-культурного ґатунку, яка здатна творчо і результативно працювати, бути конкурентноспроможною в умовах сьогодення. Відповідно навчальний процес має бути трансформований у напрямі індивідуалізації освітньої взаємодії, навчання, формування творчого мислення і збільшення самостійної роботи студентів.

Вважаємо за доцільне наголосити, що саме викладач виступає творцем, модифікатором конкретних нововведень. Він володіє широкими можливостями і має необмежене поле науково-педагогічної діяльності, оскільки на практиці переконається в ефективності створених технологій та методик навчання, проводить дослідницьку роботу, залучаючи до наукового пошуку студентів. Інноваційна позиція викладача характеризується творчою активністю, особистісною готовністю до перегляду і перебудови системи власної діяльності із урахуванням: 1) змін його статусу від спеціаліста-виконавця – до професіонала дослідника; 2) розвинутої рефлексії в діяльності; 3) спрямованістю на шуканий результат, саморозвивальної організації [4, с. 5]. З упровадженням у навчально-виховний процес сучасних технологій викладач все більше набуває функції консультанта, фасілітатора, наставника. Останнє вимагає від нього спеціальної психолого-педагогічної підготовки, оскільки у професійній діяльності викладача реалізуються не тільки спеціальні предметні знання, але й сучасні знання у сфері педагогіки і психології, акмеології. На цій базі формується готовність до сприйняття, оцінки і реалізації педагогічних інновацій.

Інноваційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально-економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення педагогів до засвоєння та застосування педагогічних новинок. Велику роль відіграє конкуренція ВНЗ, яка стимулює пошук нових технологій, форм, методів організації навчально-виховного процесу і відповідну інноваційну підготовку викладачів. Необхідність в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності на сучасному етапі розвитку освіти і суспільства зумовлена рядом обставин.

По-перше, як вже наголошувалось, входження України в європейський простір, упровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці зумовлює необхідність докорінного оновлення системи вищої освіти, методології, технології і методики організації

навчально-виховного процесу у вишах. Інноваційна спрямованість діяльності викладачів та студентів передбачає створення, освоєння і використання педагогічних нововведень як вітчизняних, так і зарубіжних учених та педагогів. По-друге, посилення гуманітаризації змісту освіти, неперервної зміни обсягу, складу навчальних дисциплін, введення нових спеціальностей, нових навчальних предметів, елективних курсів потребують постійного пошуку нових організаційних форм, технологій навчання. У зв'язку з цим зростає роль і значення викладача як генератора педагогічних ідей. По-третє, зміна характеру ставлення викладачів до самого факту освоєння і застосування педагогічних нововведень. Інноваційна діяльність у цілому зводилася до використання рекомендованих зверху нововведень. Нині інноваційна діяльність набуває все більше вибіркового та дослідницького характеру. Посилюється ступінь свободи викладача, який раніше діяв у жорстко регламентованих умовах. По-четверте, входження ВНЗ у ринкові відносини, виникнення нових типів недержавних навчальних закладів різних форм власності, створює реальну ситуацію їх конкурентоздатності.

Критерії педагогічної інновації. Формування інноваційної спрямованості передбачає використання певних критеріїв, які дають можливість судити про ефективність того чи іншого нововведення. У науковій літературі виділяють такі критерії: новизни, що дає змогу визначити рівень новизни досвіду (розрізняють абсолютний, локально-абсолютний, умовний, суб'єктивний рівні новизни); оптимальності, який сприяє досягненню високих результатів за найменших витрат часу фізичних, розумових сил, що означає певну стійкість позитивних результатів у діяльності вчителя; можливості творчого застосування інновацій у масовому досвіді ВНЗ.

Таким чином, шляхи модернізації навчальної діяльності вищих навчальних закладів передбачають такі напрями: забезпечення педагогічними кадрами загальноосвітніх та вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації; стимулювання професійного розвитку майбутніх фахівців на засадах компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного підходів, застосування інноваційних методів навчання; приведення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційної, комунікаційної, практичної та соціально-гуманітарної підготовки майбутніх фахівців до вимог інформаційного суспільства та змін, що відбуваються у соціально-економічній, духовній та гуманітарній сферах, у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах; модернізація навчальної діяльності вищих навчальних закладів на основі інтеграції традиційних педагогічних та новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчання, а також створення нового покоління підручників, навчальних посібників і дидактичних засобів.

Література

1. Бордовская Н.В. Педагогика / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб.:

Питер, 2001. – С. 128.

2. Вознюк О.В. Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: [монографія] / О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 684 с.

3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С. 252.

4. Кузьміна Н.В. Законы развития фундаментального образования в регионе: программа / Н.В. Кузьмина, В.А. Полянин // Школьные технологии. – 2009. – № 1. – С. 3-12.

5. Паутова Л.Е. Акмеологическая продуктивность инновационной позиции преподавателя в развитии творческой готовности студентов к профессиональной деятельности: автореф. дис. ... канд. психол. наук / Людмила Евгеньевна Паутова. – Шуя, 2004. – 21 с.

6. Полонский В.М. Словарь по образованию и педагогике / В.М. Полонский. – М.: Высш. шк., 2004. – С. 20.

7. Енциклопедія освіти / АПН України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 340-341, 735.

Krukovska Irina – *Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Natural and Social Sciences and the Humanities of Zhytomyr Institute of Nursing*
E-mail: alexvoz@ukr.net

INTEGRATION OF TRADITIONAL AND INNOVATIVE TEACHING TECHNOLOGIES AS A BASIS OF INTENSIVE PREPARATION OF PEDAGOGICAL AND SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL PERSONNEL

Summary. *In this article the peculiarities of integration of traditional and innovative learning technologies as a basis for intensifying training of pedagogical and scientific-pedagogical personnel are viewed.*

It is proved that this approach assumes holistic and complex consideration of the mentioned process of formation of individual, citizen and professional. There has been analyzed the innovation processes in higher education.

Key words: *integration, innovation, innovative position,, professional training, training of pedagogical and scientific-pedagogical personnel.*

Bibliography

1. Bordovskaya N.V. Pedahohyka / N.V. Bordovskaya, A.A. Rean. – Spb.: Pyter, 2001. – S. 128.

2. Voznyuk O.V. Tsil'ovi oriyentyry rozvytku osobystosti u systemi osvity: intehtatyvnyy pidkhid: [monohrafiya] / O.V. Voznyuk, O.A. Dubasenyuk. – Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka, 2009. – 684 s.

3. Honcharenko S.U. Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk / S.U. Honcharenko. – K.: Lybid', 1997. – S. 252.

4. Kuz'myna N.V. Zakony razvytyya fundamental'nogo obrazovannya v rehyone: prohramma / N.V. Kuz'myna, V.A. Polyanyan // Shkol'nyie tekhnolohyy. – 2009. – № 1. – S. 3-12.

5. Pautova L.E. Akmeolohycheskaya produktyvnost' ynnovatsyonnoy pozytsyy prepodavatelya v razvytyi tvorcheskoy hotovnosti studentov k professyonal'noy deyatelnosti: avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk / Lyudmyla Evhen'evna Pautova. – Shuya, 2004. – 21 s.

6. Polonsky V.M. Slovar' po obrazovanyyu y pedahohyke / V M. Polonsky. –

УДК 37.011.3-051:5

Лаврентьєва Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

E-mail: lavrentieva_oo@mail.ru

ABILITIES IN THE STRUCTURE OF THE SCIENCES TEACHER'S METHODOLOGICAL CULTURE

У статті окреслюються питання сутності методологічної культури вчителя; її позиціонування в структурі професійно-педагогічної культури; у цій системі обґрунтовується місце й характер методологічних здатностей, розглядається їхній актуальний набір з урахуванням специфіки професійної діяльності вчителя природничих дисциплін.

Ключові слова: методологічна культура вчителя, здібності, задатки, методологічні здібності.

Problem Statement. Introduction of the concept of «methodological culture» as a separate phenomenon in a teacher's personality structure is both reasonable and urgent as it changes substantially a teacher's attitude to transforming the pedagogical theory and practice. It is culture as a holistic structure but not a set of separate methodological attainments that helps transform the methodological experience into a future specialist's achievements and makes it a factor of developing his/her personality, creative thinking, forming the scientific world outlook and value position (G. Valeyev [2]).

A number of studies have investigated various aspects of culture: professional, pedagogical, professional and pedagogical, communicative, logical, intellectual, emotional etc. In any case the teacher's culture includes the following elements: a value system, levels of civil, moral, aesthetic development, knowledge of man and nature, society and thinking, work methods, creative and communicative experience [2] and features of the social practice where a certain type of culture functions. The system of values that direct and organize a personality's activities within this culture is a kernel of culture, something that integrates these components.

The literature suggests various interpretations of the methodological culture; yet, there is no generally accepted definition. There is currently a broad discussion on the subject and the following approaches and trends can be distinguished for our purpose – axiological, acmeological, constructive activity, phenomenological, culturological. Based on the common vision of the methodological culture meaning the above approaches and trends differ from each other by emphases on its pivotal essence.